

הרשות למחקר ולהערכה והמרכז לקידום ההוראה

מושב ספרים

יושבת ראש המושב: פרופ' יעל גילעת, מכללת אורנים

הרצאה ראשונה

החינוך לטבע – משנתו של יהושע מרגולין הספר המחודש יוצא לאור

ד"ר נירית אסף

הפקולטה למדעים, מכללת סמינר הקיבוצים בת"א

ד"ר מרזה שמואלי

הפקולטה למדעים, מכללת סמינר הקיבוצים בת"א; מכללת אורנים

"אם בדרך זו נוביל את הילד אל הטבע, משחר ילדותו – תשתמר בו ערות החושים לכל ימי חייו, ויחוש גם בנפשו את החידוש התמידי שבמעשה בראשית [...] גישה כזו לטבע תשפיע על כל השקפת עולמו של הצעיר, תטע בנפשו את ההרגשה הקוסמית ותגביר בו את שמחת החיים וחדוות היצירה"

(מרגולין, 1947, עמ' 6–55)

יהושע מרגולין המחנך והמורה האגדי לטבע בארץ ישראל כתב את משנתו החינוכית הייחודית מתוך אמונה שהקשר בין הילד לטבע חייב לעבור דרך כל החושים, הרגש, הנפש והגוף, ומתוך היכרות עמוקה ונוכחות מהותית בטבע. מרגולין – מחנך פורץ דרך – יצר באמצע המאה העשרים את החינוך הקיבוצי לטבע והוביל אותו. בהתוויית הוראת החינוך לטבע וסביבה בסמינר הקיבוצים הוא יצר יש מאין. תפיסתו הקדימה את זמנה, והיא מקובלת כיום, בעידן הקיימות, גם בחינוך הסביבתי.

על פי מרגולין, החינוך לטבע פירושו "לא רק להיות בחיק הטבע אלא גם לחיות את הטבע, לבוא במישרין במגע איתו, לינוק ממנו ביודעים ובלא יודעים וכל המקדים לבוא בסוד הטבע זוכה" (מרגולין, 1957, עמ' 30). מניסיונו כילד טבע בעיירה כפרית בבילורוסיה ידע מרגולין את חשיבות היציאה לטבע והכמיהה הטבעית אליו מהגיל הרך, ואת חשיבותה לגופו ולנפשו הבריאים של הילד.

פדגוגיית החינוך של מרגולין הכוללת התבוננות רב־חושית ופליאה, לימוד הטבע בטבע, היכרות עם הסביבה הקרובה וחקר, רלוונטית ביותר בימינו. היא מתכתבת למעשה אחד לאחד עם הצורך ועם המטרה של החינוך

הסביבתי לקיימות, לקרב את הילדים לסביבתם הקרובה במטרה לפיתוח קשר ואהבה לטבע וליצור מחויבות לשמירתו.

חינוך לטבע – משנתו של יהושע מרגולין בהוצאה מחודשת הוא ספר המשלב השקפת עולם שבמרכזה חיבור אינטימי, מושכל והרמוני עם הטבע כדרך נכונה להתפתחות אנושית ולפדגוגיה משמעותית.

מילות מפתח: חינוך לטבע; הוראה חוץ-כיתתית; התבוננות; פליאה; חינוך סביבתי

הרצאה שנייה

ג'ו על ענן: בינה מלאכותית, סינגולריות טכנולוגית ושאלת ערך האדם

ד"ר אלי ברודרמן

מכללת אורנים

מיהו ג'ו? איך הוא קשור לחיי כל אחד מאיתנו? האם הוא טומן בתוכנו את זרעיו? האם ג'ו הוא ישות דיגיטלית עצמאית? השלכתית? או שהוא ישות דיגיטלית מסתורית שעדיין לא ברור כמה היא מושא להשלכותינו, וכמה היא אולי נמצאת כסוג של 'אחר' ההולך ומתפתח לאיטו, אולי באופן עצמאי? האם יום אחד יפתח הכרה והכרה-עצמית? האם הוא מורכב משברי הרצונות, הבחירות והמאווים שלנו עצמנו, של משתמשינו, או שמא אינו משקף אלא את כוחם הדורסני של חברות המידע הדיגיטלי והבינה המלאכותית הגדולות?

הספר **ג'ו על ענן** הוא אריג של תובנות, של שאלות ושל חוויות שנקודת המוצא שלהן היא שאלת האתיקה של עולם הדיגיטל והבינה המלאכותית שבו אנו חיים – העולם שהדור הצעיר במידה רבה מושלך אליו בעל כורחו, ושהשלכותיו על תחומי החברה, התרבות והכלכלה רחבים ביותר. המחבר שוזר שאלות אלה בתוך מרקם של וידוי אישי, הגות, הומור עוקצני ודאגה עמוקה לעתיד החברה והתרבות האנושית. בתוך כך הוא נסמך לא רק על פילוסופים מתחום המדע, הטכנולוגיה הדיגיטלית והבינה המלאכותית, כגון, סטיוארט ראסל, ניק בורסטרם ואלברט בורגמן, אלא גם על כמה מעמודי התווך של הפילוסופיה המערבית – מאפלטון, דרך הגל, קאנט, שילר ועד מרטין בובר ומרקוזה.

בצד הניתוח הביקורתי של מגמות הפיתוח וההפצה של טכנולוגיות דיגיטליות ובינה מלאכותית, מוצע גם פתח לחשיבה אחרת. השינוי נעוץ בהבחנה היסטורית בין אידאולוגיות מודרניסטיות ופוסט-מודרניות לבין תנועות חברתיות-הילתיות, שהמחבר מכנה אותן 'היפר-מודרניות'. המושג 'היפר-מודרניזם' מוצג כמפתח להסתכלות הומנית על האדם ועל החברה, וכמפתח להנחת תשתית אנושית בפיתוחו של ג'ו – הישות הדיגיטלית הלא-מובחנת. עקב תובנה זו, אנשי הפיתוח מעודדים לאמץ את התפיסות ההיפר-מודרניות ולהיות לפעילים החברתיים של העתיד.

חלקו האחרון של הספר כתוב כולו כדיאלוג סוקרטי, שאחד ממשתתפיו הוא המחבר עצמו. הטכניקה הספרותית ששימשה את אפלטון לפני כמעט 2,500 שנה מאפשרת למחבר לצקת את הסוגיות שעלו לאורך הספר אל תוך תבנית דרמטורגית המלאה בחושניות ובהומור. בשעה שהדמויות מציגות בדיאלוג את הקונפליקטים האתיים, עצם התמונות החיות המצטיירות בו מציעות אלטרנטיבה תרבותית המחבקת את הממשי ואת הגופני, כנגד תרבות דיגיטלית המאיינת את הגוף ואת המרחב.

מילות מפתח: בינה מלאכותית; סינגולריות; אתיקה; ערך האדם

הרצאה שלישית

"פטרייטיס חסרי מולדת", הוצאת כרמל (ירושלים), 2023

פרופ' אלכס גורדון

מכללת אורנים

בספר זה הנושא את הכותרת הפרדוקסלית "פטרייטיס חסרי מולדת", מספר המחבר כיצד סופרים, מדענים ופוליטיקאים בולטים שמוצאם יהודי, ענו או לחלופין – נמנעו מלהשיב על השאלה היהודית, וכיצד הם הגיבו לחייהם בגולה, חיים שהכתיבו להם נזירות ותסביכי נחיתות לאומיים.

בספר מתוארים ניסיונותיהם של גיבוריו ליצור עולם חדש וידידותי ליהודים. המחבר מראה איך מחשבותיהם ופעולותיהם של גיבורי הספר בתור רפורמיסטים, מהפכנים או טרוריסטים השיגו דווקא את התוצאה ההפוכה: הם תרמו לחיזוקה של האנטישמיות.

הספר מתאר את מאבקם, את חקיינותם ואת האסקפיזם של הדמויות המופיעות בו בתנאי האנטישמיות הממלכתית והעממית.

ספר זה הוא אוסף של דיוקנאות ספרותיים, ביוגרפיות ומסות היסטוריות.

"הדיסוננסים היקרים שלי: סיפורי קייב", הוצאת כרמל (ירושלים), 2024

פרופ' אלכס גורדון

מכללת אורנים

הסיפורים והמסות שבספר זה כתובים ברובם על בסיס החומר האוטוביוגרפי, הטרגי והקומי. הספר מכיל סיפורים הומוריסטיים ועצובים, דרמטיים ומשמחים, מלאי דמעות מצחוק ומצרות.

מחברם הוא יהודי, סובייטי לשעבר, המתאר את תולדות משפחתו לחושך האנטישמיות הממלכתית והעממית ששררה בברית המועצות. במכונת הזמן לוקח המחבר את קוראיו לאוקראינה הטרומטוסובייטית, הסובייטית והפוסט-סובייטית, כדי להכיר להם את ההיסטוריה של יהודי אוקראינה על סמך חוויותיו האישיות וחוויות משפחתו. הוא מביע את דעתו גם על המלחמה המתחוללת בין רוסיה ואוקראינה מן ההיבט היהודי.

הרצאה רביעית

דרך מילים: קריאה וכתובה כמרחב טיפולי

ד"ר אורלי וקנין

מכללת אורנים

ד"ר שרית בר זקן

מכללת סמינר הקיבוצים

הספר מייחד את שיטת הטיפול הביבליותרפי כשיטה המציעה צורת האזנה טיפולית ייחודית, הכוללת קשב למגוון מרכיבים סיפוריים המופיעים בשיח הטיפולי, במשחק דרמטי, ביצירה מחומר ובכתובה. באמצעות השילוב של תהליכי קריאה וכתובה נוצר מארג של זיקות שיצר המטופל עם אובייקטים מתמרים. אובייקטים אלה מזמנים מרחב פוטנציאלי להגברת ההיכרות עם המטופל, להבנת הסובייקטיביות שלו ולקידום תהליך טיפולי טרנספורמטיבי. הפרקים השונים של הספר מייצגים תמונה מקיפה, רב-קולית ועדכנית של התפתחות המחשבה והיישום של מקצוע הביבליותרפיה.

ההרצאה תציג את מקצוע הביבליותרפיה, ותכלול את הפרספקטיבה התאורטית והיישומית המוצגת בספר.

הרצאה חמישית

שיפור מיומנויות ויסות עצמי בלמידה בקורסים מקוונים

Supporting Self-Regulated Learning and Student Success in Online Courses

ד"ר דני גליק

Dr. Danny Glick

Edge, מכללת אורנים המרכז לחדשנות בחינוך

Edge - Center for EdTech Research and Innovation

Students who self-regulate are more likely to improve their academic performance, find value in their learning process, and continue to be effective lifelong learners. However, online students often struggle to self-regulate, which may contribute to lower academic performance. Likewise, less experienced online teachers who are in the process of implementing – or have implemented – a shift from in-person to distance learning may struggle to enable their students to employ effective self-regulation techniques.

Supporting Self-Regulated Learning and Student Success in Online Courses examines current theoretical frameworks, research projects, and empirical studies related to the design, implementation, and evaluation of self-regulated learning models and interventions in online courses and discusses their implications. Covering key topics such as online course design, student retention, and learning support, this reference work is ideal for administrators, policymakers, researchers, academicians, practitioners, scholars, instructors, and students.

Keywords: AI; self-regulated learning; user experience; online learning; student retention